

УДК 338.439

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-2\(56\)-1146-1155](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-2(56)-1146-1155)

Тараймович Ірина Володимирівна кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри харчових технологій та хімії, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, <https://orcid.org/0000-0003-4129-2671>

Рожі Інна Георгіївна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри географії, геодезії та землеустрою, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, <https://orcid.org/0000-0002-7950-525X>

Герасименко Оксана Володимирівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри географії, геодезії та землеустрою, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, <https://orcid.org/0000-0003-0127-0953>

Білогур Станіслав Юрійович доктор філософії з економіки, викладач кафедри економічного проектування та маркетингу, Придніпровський інститут ВНЗ «Міжрегіональна Академія Управління Персоналом», м. Кременчук, <https://orcid.org/0000-0001-6755-7231>

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ТА ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан та особливості розвитку харчової та переробної промисловості в Україні. Звернуто увагу на те, що розвиток підприємств харчової та переробної промисловості в Україні є важливим чинником забезпечення продовольчої безпеки країни, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та створення нових робочих місць. Проте вітчизняна харчова та переробна промисловість стикається з низкою проблем, які стримують її розвиток. Серед основних викликів можна виокремити: нестабільність економічного середовища; високий рівень зношеності обладнання; обмежений доступ до фінансових ресурсів; низький рівень інноваційної активності; проблеми з якістю та безпекою продукції; проблеми з кадрами; екологічні виклики; війна в країні. Проаналізовано основні тенденції, що впливають на динаміку розвитку галузі, зокрема, зростання попиту на екологічно чисту продукцію, впровадження інноваційних технологій та підвищення стандартів якості і безпеки харчових продуктів. Описано можливі шляхи підвищення конкурентоспроможності бізнесу, серед

яких посилення державної підтримки, розвиток експортного потенціалу, залучення інвестицій та впровадження цифрових технологій у виробництво. Підкреслено, що розвиток агропродовольчої галузі в Україні є ключовим фактором економічного зростання та продовольчої безпеки. Аналіз сучасного стану галузі показує, що вона має високий потенціал завдяки наявності сировини, експортним можливостям та зростаючому попиту на якісну продукцію. Найважливішими факторами, що впливають на розвиток бізнесу, є державна політика, інвестиційний клімат, технологічна модернізація та інтеграція в міжнародні ринки. Важливими напрямками залишаються інновації, ефективність виробництва та екологічна відповідальність. Незважаючи на позитивні тенденції, сектор стикається з низкою викликів, серед яких високе енергоспоживання, обмеженість фінансових ресурсів та конкуренція з боку імпортової продукції. Подальше зростання підприємств харчової та переробної промисловості в Україні потребує державної підтримки, залучення інвестицій та впровадження сучасних технологій. Тому розвиток харчової та переробної промисловості в Україні потребує комплексного підходу, спрямованого на підвищення конкурентоспроможності, інноваційності та сталості виробництва, що сприятиме зміцненню економіки країни.

Ключові слова: харчова промисловість, переробна промисловість, розвиток підприємств, інновації, конкурентоспроможність, експортний потенціал, інвестиції, державна підтримка, модернізація, продовольча безпека.

Taraymovich Iryna Volodymyrivna Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Food Technology and Chemistry, Lutsk National Technical University, Lutsk, <https://orcid.org/0000-0003-4129-2671>

Rozhi Inna Heorhiivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Geography, Geodesy and Land Management, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, <https://orcid.org/0000-0002-7950-525X>

Herasymenko Oksana Volodymyrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Geography, Geodesy and Land Management, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, <https://orcid.org/0000-0003-0127-0953>

Bilohur Stanislav Yuriyovych Doctor of Philosophy in Economics, Lecturer of the Department of Economic Design and Marketing, Prydniprovsky Institute of the Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management», Kremenchuk, Svobody Avenue, 79, bbilogur@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6755-7231>

DEVELOPMENT OF FOOD AND PROCESSING INDUSTRY IN UKRAINE

Abstract. The article analyzes the current state and peculiarities of development of the food and processing industry in Ukraine. The author emphasizes that the development of food and processing industry enterprises in Ukraine is an important factor in ensuring the country's food security, increasing the competitiveness of the national economy and creating new jobs. However, the domestic food and processing industry faces a number of problems that hinder its development. The main challenges include: instability of the economic environment; high level of equipment wear and tear; limited access to financial resources; low level of innovation activity; problems with product quality and safety; human resources problems; environmental challenges; and the war in the country. The author analyzes the main trends affecting the dynamics of the industry development, in particular, the growing demand for environmentally friendly products, the introduction of innovative technologies and the improvement of food quality and safety standards. The author describes possible ways to increase business competitiveness, including strengthening government support, developing export potential, attracting investment and introducing digital technologies into production. It is emphasized that the development of the agri-food industry in Ukraine is a key factor in economic growth and food security. The analysis of the current state of the industry shows that it has high potential due to the availability of raw materials, export opportunities and growing demand for quality products. The most important factors affecting business development are government policy, investment climate, technological modernization and integration into international markets. Innovation, production efficiency and environmental responsibility remain important areas of focus. Despite positive trends, the sector faces a number of challenges, including high energy consumption, limited financial resources, and competition from imported products. Further growth of the food and processing industry in Ukraine requires government support, investment attraction, and the introduction of modern technologies. Therefore, the development of the food and processing industry in Ukraine requires a comprehensive approach aimed at increasing competitiveness, innovation and sustainability of production, which will help strengthen the country's economy.

Keywords: food industry, processing industry, enterprise development, innovation, competitiveness, export potential, investment, government support, modernization, food security.

Постановка проблеми. Розвиток підприємств харчової та переробної промисловості в Україні є важливим чинником забезпечення продовольчої

безпеки країни, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та створення нових робочих місць. Проте вітчизняна харчова та переробна промисловість стикається з низкою проблем, які стримують її розвиток. Серед основних викликів можна виокремити: нестабільність економічного середовища; високий рівень зношеності обладнання; обмежений доступ до фінансових ресурсів; низький рівень інноваційної активності; проблеми з якістю та безпекою продукції; проблеми з кадрами; екологічні виклики; війна в країні тощо.

Отже, актуальним є дослідження шляхів подолання зазначених проблем та розробка стратегій ефективного розвитку харчової та переробної промисловості України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Харчова та переробна промисловість є стратегічно важливими галузями економіки України. Вони забезпечують населення якісними продуктами харчування, створюють робочі місця та сприяють експорту української продукції. У зв'язку зі змінами на внутрішньому та зовнішньому ринках, розвиток цих підприємств постійно аналізується науковцями та експертами. Серед авторів, які активно досліджують цю проблематику, можна відзначити:

О. Шубравську, яка спеціалізується на агропромисловій політиці та розвитку харчової промисловості. Її дослідження стосуються економічної ефективності та інновацій у харчовій галузі. Серед останніх її досліджень: «Забезпечення продовольчої безпеки України: повоєнний контекст» [1] та «Сучасні проблеми українських виробників сільськогосподарської продукції» [2].

О. Житник, С. Кулакова та І. Міняйленко, які «аналізували переробну промисловість України та визначали шляхи зростання її конкурентоспроможності» [3].

О. Бойко, яка вивчала «інноваційні аспекти діяльності промислових підприємств галузей переробної промисловості України» [4].

О. Римар та І. Мазуркевич, які обґрунтовували «проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості України» [5].

Колектив авторів під керівництвом Л. Бейко розглядали «євроінтеграційний вплив на підприємства аграрної, харчової і переробної промисловості в рамках продовольчої безпеки України» [6].

Мета статті – визначити шляхи подолання основних проблем з якими стикається харчова та переробна промисловість; розробити стратегії ефективного розвитку харчової та переробної промисловості в Україні.

Виклад основного матеріалу. Стан підприємств харчової та переробної промисловості в Україні є неоднозначним і значною мірою залежить від багатьох факторів, включаючи війну, економічну ситуацію та доступ до

ресурсів. Загалом, ситуація складна, але з елементами стійкості та потенціалу для розвитку.

Серед позитивних аспектів щодо підприємств харчової та переробної промисловості в Україні можна виокремити:

- Високий потенціал сільського господарства. Україна має значний потенціал для виробництва сільськогосподарської продукції, що є основою для харчової та переробної промисловості.
- Зростання експорту певних товарів. Незважаючи на війну, експорт деяких видів продукції, таких як зернові, олійні культури та деякі продукти переробки, залишається відносно стабільним або навіть зростає.
- Адаптація до нових умов. Багато підприємств продемонстрували здатність адаптуватися до нових умов, змінюючи логістичні схеми, шукаючи нові ринки та переорієнтовуючи виробництво.
- Зростання інтересу до органічної продукції. Спостерігається зростання попиту на органічну та екологічно чисту продукцію, що створює нові можливості для підприємств.
- Розвиток малих та середніх підприємств. Зростає кількість малих та середніх підприємств у харчовій промисловості, що сприяє диверсифікації та інноваціям [7].

До негативних аспектів відносяться:

- Війна в Україні. Військові дії завдали значної шкоди інфраструктурі, знищили виробничі потужності, перервали ланцюжки постачання та обмежили доступ до ринків збуту. Це призвело до значних втрат для галузі.
- Дефіцит енергоресурсів та логістичні проблеми. Проблеми з електроенергією, паливом та транспортом значно ускладнюють роботу підприємств та підвищують витрати. Блокування портів та пошкодження транспортної інфраструктури створюють значні логістичні виклики.
- Зростання цін на сировину та енергоносії призводить до підвищення собівартості продукції та зниження конкурентоспроможності.
- Недостатнє фінансування. Бракує інвестицій для модернізації та розвитку підприємств.
- Відтік кваліфікованих кадрів. Війна та економічні труднощі призвели до відтоку кваліфікованих кадрів за кордон.
- Зниження купівельної спроможності населення. Зниження купівельної спроможності населення обмежує попит на продукти харчування, особливо на дорожчі види продукції.
- Нестабільність законодавства. Зміни у законодавстві часто створюють непередбачуваність та ускладнюють роботу підприємств.

- Корупція. Корупційні схеми негативно впливають на розвиток галузі.
- Низька якість продукції. Деякі підприємства продовжують виробляти продукцію низької якості, що підриває репутацію української харчової промисловості [8].

Таким чином, стан підприємств харчової та переробної промисловості в Україні є «крихким», але не безнадійним. Галузь демонструє здатність до адаптації та має значний потенціал для розвитку. Однак, для досягнення стійкого розвитку необхідно подолати численні виклики, які пов'язані з війною, економічною ситуацією та браком інвестицій. Державна підтримка, залучення інвестицій та реформи в сільському господарстві та харчовій промисловості є ключовими факторами для відновлення та розвитку галузі.

До основних шляхів подолання зазначених вище проблем з якими стикається харчова та переробна промисловість в Україні варто віднести [9; 10; 11]:

1. Зміни в структурі виробництва. Здійснити переорієнтацію з виробництва сировини на переробку, збільшити частку готової продукції з високою доданою вартістю. Збільшити виробництво продукції з органічних та екологічно чистих інгредієнтів, що відповідає світовим трендам здорового харчування.

2. Модернізація виробництва. Підприємствам варто впроваджувати сучасні технології та обладнання, що підвищать продуктивність та якість продукції. Однак, процес модернізації може гальмуватися браком інвестицій та доступності до сучасних технологій у зв'язку із війною в Україні.

3. Експортний потенціал. Українська харчова продукція має значний експортний потенціал, особливо зернові, олійні культури, цукор, м'ясо та молочна продукція. Однак, експорт обмежується логістичними проблемами, конкуренцією на світових ринках та недостатньою рекламою та брендингом української продукції.

4. Розвиток внутрішнього ринку. Внутрішній ринок України залишається важливим для харчової промисловості, проте його обсяг обмежується низькою купівельною спроможністю населення.

До основних стратегій розвитку підприємств харчової та переробної промисловості в Україні варто віднести (див. таблицю).

Таблиця

Основні стратегії розвитку підприємств харчової та переробної промисловості в Україні

№ з/п	Стратегії розвитку	Особливості
1.	Модернізація та інновації	<ul style="list-style-type: none">- Технологічне оновлення.- Інноваційні продукти.- Науково-дослідні розробки.
2.	Сталий розвиток та екологічна відповідальність	<ul style="list-style-type: none">- Екологічно чисте виробництво.- Органічне виробництво.- Справедлива торгівля.
3.	Підтримка держави та інвестиції	<ul style="list-style-type: none">- Створення сприятливого інвестиційного клімату.- Пільгове кредитування та субсидії.- Підготовка кадрів.- Тарифна та податкова політика.
4.	Міжнародна співпраця	<ul style="list-style-type: none">- Співпраця з міжнародними організаціями.- Обмін досвідом з іншими країнами.
5.	Підвищення конкурентоспроможності	<ul style="list-style-type: none">- Покращення якості продукції.- Брендинг та маркетинг.- Диверсифікація ринків збуту.- Логістика та інфраструктура.
6.	Просування бренду «Made in Ukraine»	Активна маркетингова стратегія та просування українських брендів на міжнародному рівні. В цьому бренді повинні бути поєднаними: <ul style="list-style-type: none">- Якість.- Унікальність.- Історія та культура.- Ціна та доступність.

Розглянемо стратегії ефективного розвитку харчової та переробної промисловості в Україні більш детально.

1. Впровадження інновацій та модернізація виробництва.

- ✓ Постійно впроваджувати новітні технології переробки сировини.
- ✓ Здійснювати автоматизацію та цифровізацію виробничих процесів.
- ✓ Використовувати сучасне пакування для продовження терміну зберігання продукції.

2. Сталий розвиток та екологічність.

- ✓ Впровадження технологій переробки відходів та вторинного використання сировини.
- ✓ Розвиток органічного виробництва та використання екологічно чистих матеріалів.

- ✓ Енергоефективність підприємств: перехід на відновлювані джерела енергії.
- 3. Міжнародна співпраця та стимулювання інвестицій.
 - ✓ Залучення іноземних і вітчизняних інвесторів через державні програми підтримки.
 - ✓ Надання податкових пільг для інноваційних підприємств.
 - ✓ Розвиток державно-приватного партнерства для створення нових переробних потужностей.
- 4. Розвиток аграрно-промислової інтеграції.
 - ✓ Співпраця з сільськогосподарськими виробниками для забезпечення якісної сировини.
 - ✓ Створення кластерів (об'єднувати підприємства у межах регіону).
 - ✓ Розширення мережі кооперативів для підвищення конкурентоспроможності малих виробників.
- 5. Орієнтація на експорт.
 - ✓ Відповідність міжнародним стандартам безпеки та якості (ISO, HACCP, GlobalG.A.P.).
 - ✓ Вихід на нові ринки через торгові угоди та держпрограми підтримки експортерів.
 - ✓ Просування українських продуктів через брендування та маркетинг.
- 6. Підвищення кваліфікації кадрів
 - ✓ Розвиток програм професійного навчання та підвищення кваліфікації працівників.
 - ✓ Співпраця підприємств із закладами освіти для підготовки спеціалістів.
 - ✓ Впровадження сучасних методів управління персоналом.
- 7. Державна підтримка та регулювання
 - ✓ Створення сприятливого законодавчого середовища для малого та середнього бізнесу.
 - ✓ Дотації та субсидії для підприємств, що впроваджують нові технології.
 - ✓ Підтримка наукових досліджень у сфері харчової промисловості.

Ці стратегії допоможуть підвищити конкурентоспроможність галузі та сприятимуть сталому розвитку харчової та переробної промисловості в Україні.

Висновки. Таким чином, розвиток підприємств харчової та переробної промисловості в Україні є ключовим фактором економічного зростання та забезпечення продовольчої безпеки. Аналіз сучасного стану галузі свідчить про її високий потенціал, зумовлений наявністю сировинної бази, експортними можливостями та зростаючим попитом на якісну продукцію.

Основними чинниками, що впливають на розвиток підприємств, є державна політика, інвестиційний клімат, технологічна модернізація та інтеграція у міжнародні ринки. Важливим напрямом залишається впровадження інновацій, підвищення ефективності виробництва та екологічна відповідальність.

Попри позитивні тенденції, галузь стикається з низкою викликів, зокрема високою енергозатратністю, обмеженістю фінансових ресурсів та конкуренцією з імпортною продукцією. Для подальшого зростання необхідні державна підтримка, залучення інвестицій та впровадження сучасних технологій.

Отже, розвиток харчової та переробної промисловості України потребує комплексного підходу, спрямованого на підвищення конкурентоспроможності, інноваційності та сталість виробництва, що сприятиме економічному зміцненню країни.

Література:

1. Шубравська О., Прокопенко К. Забезпечення продовольчої безпеки України: повоєнний контекст. *Економіка України*. 2022. Том 65. №7 (728). С. 21-42.
2. Шубравська О. Сучасні проблеми українських виробників сільськогосподарської продукції. *Економічні перспективи підприємництва: виклики воєнного часу та повоєнної відбудови*: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ірпінь, 31 травня 2024 р. Ірпінь: Державний податковий університет, 2024. С. 106.
3. Житник О. М., Кулакова С. Ю., Міняйленко І. В. Аналіз переробної промисловості України та шляхи зростання її конкурентоспроможності. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3564/3496/>
4. Бойко О. М. Інноваційні аспекти діяльності промислових підприємств галузей переробної промисловості України. *Економічний вісник університету*. 2019. Вип. 42. С. 30-49.
5. Римар О. Г., Мазуркевич І. О. Проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості України. *Економіка та держава*. 2021. №3. С. 66-70.
6. Бейко Л. А., Чорна Н. П., Ткач У. В., Лялик А. Т. Євроінтеграційний вплив на підприємства аграрної, харчової і переробної промисловості в рамках продовольчої безпеки України. *Інноваційна економіка*. 2024. №1 (97). С. 136-143.
7. Чмут А., Ушкаренко Ю. Стан та особливості розвитку підприємств переробної промисловості Херсонської області. *Економіка та суспільство*. 2021. №32. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/853>.
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-102>
8. Секторальна експортна стратегія 2019–2023. Харчова і переробна промисловість України. URL: <https://me.gov.ua/download/40a91455-ab2b-479d-b52d-11ba5fef6784/file.pdf>
9. Бердар М. М. Оцінка інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 12. С. 20-26.
10. Жуковська Т. Т. Методологічні аспекти формування підвищення ефективності підприємств харчової промисловості. *Ефективна економіка*. 2012. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1256>
11. Ішук С. О. Потенціал розвитку переробної промисловості в Україні: регіональні аспекти. *Економіка та управління національним господарством*. 2021. Вип. 1 (147). С. 3-9.

References:

1. Shubravska O., Prokopenko K. Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy: povoiennyi kontekst. *Ekonomika Ukrainy*. 2022. Tom 65. №7 (728). S. 21-42.
2. Shubravska O. Suchasni problemy ukrainskykh vyrobnykiv silskohospodarskoi produktsii. *Ekonomichni perspektyvy pidpriemnytstva: vyklyky voiennoho chasu ta povoiennoi vidbudovy: zbirnyk materialiv VII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, m. Irpin, 31 travnia 2024 r. Irpin: Derzhavnyi podatkovyi universytet, 2024. S. 106.
3. Zhytnyk O. M., Kulakova S. Yu., Miniailenko I. V. Analiz pererobnoi promyslovosti Ukrainy ta shliakhy zrostannia yii konkurentospromozhnosti. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2024. Vypusk 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3564/3496/>
4. Boiko O. M. Innovatsiini aspekty diialnosti promyslovykh pidpriemstv haluzei pererobnoi promyslovosti Ukrainy. *Ekonomichni visnyk universytetu*. 2019. Vyp. 42. S. 30-49.
5. Rymar O. H., Mazurkevych I. O. Problemy ta perspektyvy rozvytku kharchovoi promyslovosti Ukrainy. *Ekonomika ta derzhava*. 2021. №3. S. 66-70.
6. Beiko L. A., Chorna N. P., Tkach U. V., Lialyk A. T. Yevrointehratsiyni vplyv na pidpriemstva aharnoi, kharchovoi i pererobnoi promyslovosti v ramkakh prodovolchoi bezpeky Ukrainy. *Innovatsiina ekonomika*. 2024. №1 (97). S. 136-143.
7. Chmut A., Ushkarenko Yu. (2021). Stan ta osoblyvosti rozvytku pidpriemstv pererobnoi promyslovosti Khersonskoi oblasti [The state and peculiarities of development of processing industry enterprises in Kherson region]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 32. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/853>. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-102>
8. Sektoralna eksportna stratehiia 2019–2023. Kharchova i pererobna promyslovist Ukrainy [Sectoral export strategy 2019-2023. Food and processing industry of Ukraine]. URL: <https://me.gov.ua/download/40a91455-ab2b-479d-b52d-11ba5fef6784/file.pdf>
9. Berdar M. M. (2018). Otsinka innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv kharchovoi promyslovosti Ukrainy [Assessment of innovative development of food industry enterprises in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 12, 20-26.
10. Zhukovska T. T. (2012). Metodolohichni aspekty formuvannia pidvyshchennia efektyvnosti pidpriemstv kharchovoi promyslovosti [Methodological Aspects of Formation of Increasing the Efficiency of Food Industry Enterprises]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1256>
11. Ishchuk S. O. (2021). Potentsial rozvytku pererobnoi promyslovosti v Ukraini: rehionalni aspekty [Potential for the development of the processing industry in Ukraine: regional aspects]. *Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom – Economics and management of the national economy*, Vyp. 1 (147), 3-9.